

فرا تحلیل مطالعات رابطه بین سرمایه فرهنگی و شادی

اسدالله بابایی فرد*، محدثه محرابی زاده^۲، محمد شمسی^۳

۱- استادیار گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه کاشان

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد مطالعات زنان، گرایش زن و خانواده، دانشگاه ادیان و مذاهب قم

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد مطالعات فرهنگی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه کاشان

چکیده

تحقیق‌هایی درباره رابطه بین سرمایه فرهنگی با شادی بر اساس روش‌های مختلف انجام شده است؛ از این رو، هدف از پژوهش حاضر، به‌کارگیری روش فرا تحلیل به منظور تحلیل و ترکیب نتایج مطالعات صورت گرفته پیرامون ارتباط سرمایه فرهنگی با شادی است. به منظور انجام فرا تحلیل حاضر، ۸ پژوهش که در سال‌های ۱۳۹۵-۱۳۸۶ و با هدف ارزیابی ارتباط بین سرمایه فرهنگی و شادی انجام و در فصلنامه‌های معتبر داخلی به چاپ رسیده بودند، انتخاب شدند. در گام نخست ارزیابی پژوهش‌های منتخب، مفروضات همگنی و خطای انتشار، مورد بررسی داشت. در مرحله دوم، ضریب اندازه اثر با به‌کارگیری نسخه دوم نرم‌افزار CMA مورد ارزیابی قرار گرفت. نتیجه فرا تحلیل نشان داد که اندازه اثر یا ضریب تأثیر سرمایه فرهنگی بر شادی معادل ۰/۳۲۲ است که برحسب نظام تفسیری کوهن، این میزان، تأثیری در حد متوسط ارزیابی می‌شود. به دلیل همگن بودن مطالعات، نیازی به سوءگیری خطای انتشار و متغیر تعدیل گر نبود. همچنین از مجموع ۸ مقاله بررسی شده، ۵ مقاله به بررسی ابعاد سرمایه فرهنگی با شادی پرداخته شده است. از میان ابعاد سرمایه فرهنگی، بعد تجسم‌یافته با اندازه اثر ۰/۲۹۹ دارای بیشترین اندازه اثر در رابطه با احساس شادی است. بعد نهادینه‌شده یا ضابطه‌ای با اندازه اثر ۰/۲۳۱ دارای کمترین اندازه اثر در رابطه با احساس شادی است.

واژه‌های کلیدی: سرمایه فرهنگی، شادی، فرا تحلیل، اندازه اثر.

مقدمه

احساس شادی و نشاط برای تمام نسل‌ها و از مهم‌ترین نیازهای بشری است. سرمایه فرهنگی، یکی از سرمایه‌های مهم است که افراد با داشتن این سرمایه احساس شادی و موفقیت بیشتری در زندگی خواهند داشت. «شادی موهبتی است که ارزش آن برای کسی که دچار گرفتاری‌ها و افسردگی‌ها شده است، بیشتر است. شادی موضوعی کاملاً فردی نیست و تا حدودی یکی از خواص جامعه است. شادی جامعه تابعی از عواملی است که بیشتر در آن‌ها تجلی می‌یابند» (سلامتی و ابراهیم پور، ۱۳۹۵: ۷۴). نشاط موجب نگرش مثبت به زندگی، خودپنداری مثبت، نگرش مطلوب و رضایت‌آمیز به خود و دیگران، روابط اجتماعی متعادل، دوری از کینه و نفرت انتخاب آگاهانه اهداف زندگی، افزایش موفقیت‌های زندگی، تمایل بیشتر برای کمک به دیگران، عملکرد بهتر شغلی، تحصیلی و تصمیم‌گیری بهتر می‌گردد (شریفی و همکاران، ۱۳۸۹: ۶۳). هم‌چنین احساس شادی موجب حفظ سلامتی می‌شود و طول عمر را افزایش می‌دهد. در این راستا می‌توان گفت نشاط جنبه‌ای از عواطف انسانی است که دارای جنبه‌های مختلف فردی، اجتماعی، روانی، جسمانی شناختی^۱ عاطفی است. می‌توان گفت شخصی که به آرزوهایش دست یابد یا زندگی او در مسیری خوب و صحیح جریان داشته باشد، احساس نشاط واقعی را به دست آورده است. اهمیت این موضوع تا آنجاست که از سال ۲۰۰۰ سازمان ملل برای تعیین توسعه‌یافتگی کشورها متغیرهای نشاط، امید به آینده، خشنودی و رضایتمندی افراد

جامعه نیز به‌عنوان یک متغیر کلیدی وارد محاسبات کرده است. به این صورت که اگر مردم یک جامعه احساس نشاط، خشنودی و رضایتمندی نکنند نمی‌توان آن جامعه را توسعه‌یافته قلمداد کرد (زارعی متین و همکاران، ۱۳۸۸: ۳۶). «یکی از مؤلفه‌های جامعه‌شناختی که می‌تواند در ایجاد شادکامی نقشی اساسی ایفا نماید، سپهر فرهنگی است که از دریچه سرمایه فرهنگی در فرد تبلور و حضور می‌یابد» (افشانی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۵۶). مفهوم سرمایه فرهنگی به مجموعه‌ای از نمادها، عادت‌ها، منش‌ها، شیوه‌های زبانی، مدارک آموزشی و تحصیلی، ذوق و سلیقه‌ها گفته می‌شود. سرمایه فرهنگی واجد ابعاد عینی، درونی و نهادی یا ضابطه‌ای است. همچنین شامل تمایلات پایدار فرد است، یعنی شامل گرایش‌ها و عاداتی است که در طی فرایند جامعه‌پذیری حاصل می‌شوند و شامل کالاهای فرهنگی، مهارت‌ها و انواع دانش مشروعه است (محمدی و همکاران، ۱۳۹۱: ۳). تمرکز اصلی تئوری سرمایه فرهنگی بر این است که فرهنگ از طریق سیستم آموزشی که بازتاب فرهنگ طبقه حاکم است، انتقال یافته و تشویق می‌شود و نهایتاً موجب بازتولید همان فرهنگ خواهد شد. به نظر بورديو سرمایه فرهنگی در درون یک فضای اجتماعی، پخش شده است و سپس به‌وسیله میراث، انتقال یافته و در نهایت به‌صورت فرهنگ سرمایه‌گذاری می‌شود (خوش فر و همکاران، ۱۳۹۳: ۹۱). به‌طور کلی سرمایه فرهنگی یکی از عوامل توسعه تحقق فرهنگی است و توسعه فرهنگی زمینه‌ساز و مبنای توسعه ابعاد دیگر جامعه است.

سرمایه فرهنگی نیز که خود به تعبیر بورديو حاکمی از شناخت و ادراک فرهنگ و هنرهای متعالی، داشتن ذائقه خوب و شیوه‌های عمل مناسب و حاصل تحصیلات، مدارک، مهارت‌ها و تجربه‌های فرهنگی است، در توسعه‌ی یک جامعه شاد مؤثر است، چندان که آرگایل بر این باور است که افراد دارای سرمایه فرهنگی بیشتر، موفق‌تر بوده و این موفقیت نیز باعث سرور و شادمانی آن‌ها می‌شود (سهراب زاده و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۲۰). می‌توان گفت افرادی که دارای سرمایه فرهنگی بیشتری برخوردارند در مسیر زندگی خود بیشتر احساس موفقیت و شادمانی می‌کنند و لازمه پیشرفت سازمان یا جامعه داشتن افراد بانشاط و بانگیزه است. بدین ترتیب به دلیل اهمیت مقوله شادی و تأثیر سرمایه فرهنگی بر آن، لذا انجام فرا تحلیلی منسجم برای نیل به تصویری جامع‌تر از وضع موجود موضوع و ارائه تصویر و چشم‌اندازی یکپارچه از یافته‌های علمی در این حوزه را ایجاب کرده است. با توجه به مباحث فوق، هدف کلی انجام فرا تحلیل پژوهش‌های رابطه بین سرمایه فرهنگی (متغیر مستقل) و شادی (متغیر وابسته)، اهداف فرعی تأثیر ابعاد سرمایه فرهنگی بر شادی در ایران در مهر و موم‌های اخیر است.

پیشینه تحقیق

اقلیما و ابراهیم نجف آبادی (۱۳۹۰) در تحقیق خود به این نتیجه دست یافتند که سرمایه فرهنگی تأثیر مستقیمی بر شادی دارد همچنین این ارتباط به ترتیب در ابعاد شناختی، احساسی و اجتماعی شادی قوی‌تر است. در حیطه ابعاد سرمایه فرهنگی بیشترین تأثیر بعد عینیت یافته، سپس بعد تجسم یافته و در نهایت بعد نهادی یا ضابطه‌ای است.

در پژوهش اکبر زاده و همکاران (۱۳۹۲) میزان شادی در حد متوسط ارزیابی شده و به ترتیب اهمیت متغیرهای سرمایه اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی، مهم‌ترین تبیین‌کننده‌های شادی هستند.

سهراب زاده و همکاران (۱۳۹۵) یافته‌ها نشان می‌دهند میزان شادی در بعد عاطفی در سطح بالاتری نسبت به ابعاد شناختی و اجتماعی قرار دارد. با افزایش میزان سرمایه اجتماعی و فرهنگی، بر احساس شادی شهروندان افزوده می‌شود. همچنین سرمایه فرهنگی به طور غیر مستقیم و با تأثیرگذاری بر سرمایه اجتماعی، به افزایش احساس شادی منجر می‌شود. هالر و هادلر (۲۰۰۶) موفقیت‌های شغلی، روابط اجتماعی خوب، مشارکت‌های اجتماعی و فرهنگی و شرایط اقتصادی برابر و عادلانه و وضعیت مناسب رفاه و دموکراسی سیاسی بر شادی افراد مؤثر است.

مبانی نظری

در این بخش، ابتدا مفاهیم سرمایه فرهنگی و شادی به‌عنوان متغیرهای مستقل و وابسته مورد بررسی قرار گرفته است. سپس رابطه بین دو مفهوم تشریح شده است.

شادی

در نیمه قرن بیستم، مقوله شادی و نشاط به‌عنوان یکی از موضوعات مهم، مورد توجه جامعه‌شناسان، روانشناسان و اقتصاددانان قرار گرفت. در ادبیات شادی تعاریف متعدد و مختلفی از شادی یافت می‌شود از آنجاکه شادی یکی از هیجانات اساسی بشر است، لذا هرکسی به فراخور خود آن را تجربه می‌نماید؛ اما تعریف شادی به‌سادگی تجربه آن نیست (انصاری و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۸۰). در فرهنگ عمید، لغت شاد در لغت، به معنای خشنود، خوش‌حال، خوش وقت، بی‌غم، خوش و خرم زیستن، زندگی کردن و زندگانی کردن و شادی به معنای شادمانی، خوش‌حالی و خوش‌دلی آمده است (عمید، ۱۳۸۹: ۶۱۰). می‌توان دو معنا از شادکامی تفکیک قائل شویم: یکی به لحظه‌ای که در آن به سر می‌بریم مربوط می‌شود و دیگری به زندگی در کلیت آن اشاره دارد (امیرکافی و زارع، ۱۳۹۱: ۴۴). «شادی یک هیجان یا طبع مثبت است که باعث برانگیختگی فرد می‌شود و نوعی احساس آرامش و گرمی خاص برای فرد به ارمغان می‌آورد. در تعریفی دیگر، شادی حالتی روانی است که موجب سازگاری، همساز و هماهنگی فرد با محیط می‌شود و نیز تعادلی بین جسم و روح است و یا توانایی ایجاد تعادل مابین ایده‌آل‌های فردی و واقعیات اجتماعی، روان‌شناختی و جسمی» (اقلیما و نجف‌آبادی، ۱۳۹۰: ۴). بنابراین انسان شادبود، پیشرفت شغلی و تحصیلی، سلامتی جسمی و روحی، در نتیجه توسعه و پیشرفت جامعه را به همراه خواهد داشت. نشاط یک مفهوم چندبعدی است و از اجزای عاطفی، شناختی و ترکیبی (اجتماعی) تشکیل شده است.

عاطفی: جان لاک و جرمی بنتام در زمینه عاطفی معتقدند شادکامی مبتنی بر وقایع لذت‌بخش است. آیزنک شادکامی را مجموع لذت‌ها، منهای دردها و ترکیبی از حداکثر عاطفه مثبت به‌اضافه حداقل عاطفه منفی معرفی می‌کند (خسروی و همکاران، ۱۳۸۹: ۹). مؤلفه‌های زمینه عاطفی عبارت‌اند از: احساس امیدواری به آینده، لذت بردن از وضع موجود، احساس افتخار به خود، احساس راحتی و آرامش ذهنی، احساس خوش‌بین بودن به وقایع اطراف. می‌توان گفت شادی از منظر عاطفی، احساس لذت و خشنودی در ذهن و فکر یک فرد، یا همان احساس درونی است.

شناختی: در این زمینه، جامع‌ترین تعریف شادی را وینهون (۱۹۸۸) ارائه می‌دهد. به نظر او، شادمانی به قضاوت فرد از درجه یا میزان مطلوبیت کیفیت کل زندگی‌اش اطلاق می‌گردد؛ به عبارت دیگر شادمانی به این معناست که فرد چقدر زندگی خود را دوست دارد (میرشاه جعفری و همکاران، ۱۳۸۱: ۵۱). مؤلفه‌های جزء شناختی می‌توان به رضایت از شغل، رضایت از همسر، رضایت از مسکن و وضعیت خوراک و پوشاک، رضایت از کلیت زندگی به شمار آورد؛ بنابراین شادی در این جزء، عقیده و ارزیابی فرد و رضایت از بخش‌های مختلف زندگی تعریف می‌شود.

ترکیبی (اجتماعی): در این جزء، تعاریف شادی یک وضعیت روانی پیچیده هم در بخش شناختی و هم در بخش عاطفی فرض می‌شود. در این زمینه آرگایل و کروسلند معتقدند: شادی یک وضعیت روحی^۱ روانی است که از سه عنصر تشکیل شده است: وجود خلق‌وخو یا عواطف مثبت، فقدان خلق‌وخو و احساسات منفی و رضایت (خشنودی) از تمام زندگی یا بخش‌های خاص آن (فرانسیس، ۲۰۰۳ به نقل از ربانی و همکاران، ۱۳۸۶: ۴۷). در این زمینه طبقه‌گفته پوتنام، نشاط برحسب گستردگی و عمق روابط اجتماعی به بهترین شکل پیش‌بینی می‌شود (تمیزی فر، ۱۳۹۲: ۳۴). در این جزء از شادی گرایش‌ها و تمایلات فرد نسبت به اجتماع مانند شوخ‌طبعی و شوخی با دیگران، شرکت در مجالس جمعی، در برخورد با دیگران خندان بودن، تأثیرگذاری به وقایع و انسان‌های اطراف را شامل می‌شود. به‌طور کلی شادی را می‌توان در رضایت از کلیت زندگی یا بخش‌های مختلف از آن تعریف کرد. دیدگاه‌های نظری متعددی در باب شادی و نشاط اجتماعی وجود دارد. از قبیل نظریه‌های فلسفی، اقتصادی، روانشناسی و جامعه‌شناسی. بنابراین، با تنوع وسیعی از نظریه‌های مطرح در این زمینه روبرو هستیم اما گستردگی و تنوع نظریه‌های روان‌شناسی در خصوص شادی بیشتر از نظریه‌های جامعه‌شناسی است. لذا از نظریه‌های هر دو حیطه استفاده خواهیم کرد.

سیلگمن در نظریه نشاط و خوشبختی، سه نوع منبع را بیان می‌کند که عبارت‌اند از: ۱- لذایذ زندگی ۲- دل‌بستگی‌های زندگی ۳- کارهای مفید و هدفمند. منبع اول و دوم سلیقه‌های هستند و به برداشت شخصی فرد از وقایع و رویدادهای زندگی بستگی دارند، اما منبع سوم به‌منظور دستیابی به ارزش‌ها صورت می‌گیرد و هدفی بالاتر از ارضای تمایلات فردی را دنبال می‌کند. به نظر سیلگمن، خوشبختی تلفیقی از سه منبع یادشده به حساب می‌آید (سیلگمن و دینر، ۲۰۰۲؛ به نقل از تمیزی فر، ۱۳۹۱: ۴۰). نظریه امید که توسط شو ارائه شده است یکی از زمینه‌های اصلی و مهم در به وجود آوردن شادی را، وجود امید نسبت به خود، زندگی و آینده می‌داند و نظریه خوش‌بینی که توسط پلی‌آنا معرفی شد افرادی که به جنبه مثبت قضایا نگاه می‌کنند، امور خوب را به یاد می‌آورند، شادی بیشتری را تجربه می‌کنند (موسوی و همکاران، ۱۳۹۴: ۹۲).

زیمل از اولین جامعه‌شناسانی است که به مسئله شادی توجه داشته است. «از نظر زیمل، شادی یک حالت کلی ذهن است که به توصیف شخصیت عاطفی انسان می‌پردازد. زیمل شادی را انعکاس حرکت مستمر زندگی توصیف می‌کند که در ورطه زندگی می‌افتد» (هزارجریبی و مردای، ۱۳۹۳: ۱۱). ریتزر با یک الگوی تلفیقی و ترکیبی، پدیده‌های اجتماعی را از نظر اندازه در طیف خرد و کلان قرار می‌دهد یعنی معتقد است آن‌ها از سطح فرد (شادی در افراد سازمان) شروع می‌شوند و به گروه، جامعه و جهان ختم می‌گردند و از ذهنیت به عینیت می‌رسند، یعنی اگر ذهن افراد شاد باشد عینیت که همان رفتار افراد هست هم شاد بودن را نشان می‌دهد (انصاری و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۸۴).

سرمايه فرهنگي

یکی از مهم‌ترین مباحثی که در دهه‌های اخیر وارد حوزه جامعه‌شناسی شده است سرمايه فرهنگي است. مفهوم سرمايه فرهنگي اولین بار توسط پیربوردیو مطرح گردید. کارهای بوردیو، یکی از بهترین الگوهای فرهنگي در حال حاضر برای تحقیق در زمینه علوم اجتماعی به‌خصوص در جامعه‌شناسی فرهنگي است.

بوردیو سرمايه را کار انباشته تعریف می‌کند و از این نظر تا حدودی به تعریف مارکسیستی وفادار است. باین‌حال درک بوردیو از سرمايه، وسیع‌تر از معنای پولی سرمايه در اقتصاد است، سرمايه یک منبع عام است که می‌تواند شکل پولی و غیر پولی و همچنین ملموس و غیرملموس به خود گیرد (روحانی، ۱۳۸۸: ۱۲). به عقیده بوردیو در هر میدانی بازیگران یا گروه‌های اجتماعی چهار نوع سرمايه ردوبدل می‌شوند که عبارت‌اند از: سرمايه اقتصادی، یعنی ثروت و پولی که هر بازیگر اجتماعی در دست دارد؛ سرمايه فرهنگي، یعنی قدرت شناخت و قابلیت استفاده از کالاهای فرهنگي در هر فرد؛ سرمايه اجتماعی، یعنی شبکه‌های از روابط فردی و گروهی که هر فردی در اختیار دارد؛ سرمايه نمادین، یعنی مجموعه ابزارهای نمادین، پرستیژ، حیثیت، احترام و قابلیت‌های فردی در رفتارها (فکوهی، ۱۳۹۲: ۳۰۰) جوهر نظریه بوردیو درباره انواع سرمايه در این امر نهفته است که سرمايه‌های غیراقتصادی یا غیرمادی نیز قابل انباشت، مبادله و تبدیل به سایر انواع سرمايه‌اند (کروبی، ۱۳۸۷: ۳۱۳).

بوردیو در تعریف سرمايه فرهنگي، آن را خصلت‌ها و عادات دیرپایی می‌داند که طی فرایند جامعه‌پذیری حاصل می‌شوند و اهداف فرهنگي ارزشمندی مثل صلاحیت‌های تحصیلی و فرهیختگی را دربرمی‌گیرد (آن‌هایر و همکاران، ۱۹۹۵؛ به نقل از گنجی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۴۱). سرمايه فرهنگي در حقیقت از مجموعه دست آورده‌های مادی و معنوی هر جامعه تشکیل می‌شود که توانایی تولید هرچه بیشتر عناصر فرهنگي و امکان هرچه گسترده‌تر آن را برای افراد جامعه فراهم می‌سازد (نصرآبادی و همکاران، ۱۳۸۹: ۷۳). بوردیو درباره داشتن سرمايه فرهنگي کارکردهای را بیان می‌کند: ۱- کسب مشروعیت از طریق بقیه سرمايه‌ها منوط به تبدیل شدن آن‌ها به سرمايه فرهنگي است، یعنی کسی که به‌واسطه سرمايه فرهنگي منزلت دارد، می‌تواند روایت و برداشت خود را از دنیای اجتماعی بر دیگران تحمیل کند ۲- داشتن سرمايه فرهنگي بدان معناست که فرد می‌تواند خود را از الزامات زندگی روزمره جدا کند و نوعی گزینش دلخواه در عرصه فرهنگ انجام دهد به بیان خود بوردیو، زیبایی‌شناسی محض، از اخلاق یا همان خلق‌و‌خوی فاصله گرفتن گزینشی از الزامات دنیای طبیعی و اجتماعی منشأ می‌گیرد (روحانی، ۱۳۸۸: ۳۲؛ گنجی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۴۲). به‌طورکلی سرمايه فرهنگي را می‌توان به‌عنوان یک دارایی تعریف کرد که مجسم‌کننده، ذخیره‌کننده

یا تأمین‌کننده ارزش فرهنگی است (بابایی فرد و حیدریان، ۱۳۹۳: ۱۱۸). بورديو معتقد است که انواع سرمايه فرهنگي به سه صورت تجلي مي‌يابد:

سرمايه فرهنگي تجسم‌يافته: اين سرمايه نوعي ثروت بيروني است که به‌عنوان بخش جدائي‌ناپذيري از فرد درآمده است اين همان بخشي است که بورديو آن را بعد سرمايه‌ي فرهنگي همراه با تولد مي‌نامد که نمي‌توان آن را از راه هديه، خريد و يا مبادله به ديگري منتقل کرد (بابايي فرد و حيدريان، ۱۳۹۳: ۱۲۴). همچنين، گرايش به فعاليت‌ها و مصرف فرهنگي بخشي از توانايي‌ها و علايق فرد را نشان مي‌دهند که مختص اوست و به ذهن و برداشت‌ها، توانايي‌ها و فهم آثار فرهنگي بستگي دارد. در واقع، افراد از طريق فعاليت‌هاي فرهنگي بخشي از نيازهاي فرهنگي خود را تأمين مي‌کنند و از اين طريق به زندگي خود تنوع مي‌بخشند و براي بالا بردن منزلت و جايگاه اجتماعي خود تلاش مي‌کنند براي انجام دادن فعاليت فرهنگي ابتدا بايد نوعي تمايل در شخص ايجاد شود که اين مرحله بخشي از سرمايه فرهنگي تلقی می‌شود (تمنا و صمدي، ۱۳۹۵: ۱۱۰).

سرمايه فرهنگي عينيت يافته: در خصوص اين سرمايه بايد گفت که سرمايه فرهنگي تجسم‌يافته لازمه سرمايه فرهنگي عينيت يافته است. اين سرمايه در کالاها و اشياي مادي تجسم مي‌يابد و از ويژگي‌هاي بارز آن قابل‌انتقال بودن است (رباني و همکاران، ۱۳۸۶: ۵۵). براي مثال، آثار هنري مانند مجموعه‌اي از تابلوهاي نقاشي را مي‌توان درست همانند سرمايه اقتصادي (اگر نگوئيم بهتر از آن، زيرا انتقال سرمايه در اينجا نهاني‌تر است) منتقل کرد. در واقع کالاهاي فرهنگي را مي‌توان هم به‌طور مادي به تملك درآورد که مستلزم سرمايه اقتصادي است و هم به‌طور نمادين که مستلزم سرمايه فرهنگي است (روحاني، ۱۳۸۸: ۲۵).

سرمايه فرهنگي نهادينه‌شده (ضابطه‌اي): اين نوع سرمايه اغلب به‌صورت اعتبارها يا كيفيات علمي يك فرد شناخته مي‌شود. بورديو از دامنه سرمايه فرهنگي نهادينه‌شده مثال مي‌زند و مي‌گويد وجود اين سرمايه، باعث مي‌شود که تبديل سرمايه فرهنگي به سرمايه اقتصادي (به‌واسطه خدمت اکتشافی که به فروشندگان می‌دهد تا سرمايه خود را به‌خوبی توصیف کنند و به خریداران می‌دهد تا نیاز سرمايه‌ای خود را به‌خوبی تبیین نمایند) با سهولت بيشتري صورت پذيرد (افشاني و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۶۱). اين بعد از سرمايه فرهنگي شامل مدارک تحصيلي و علمي فرهنگي مانند مدارک مهارت فني و حرفه‌اي، زبان و ورزشي است که نهادهاي قانوني و مرتبط به آن رسميت مي‌بخشند؛ بنابراین اين سرمايه قابل‌واگذاري نيست.

رابطه بين سرمايه فرهنگي و شادي

از نظر بورديو، سرمايه فرهنگي مي‌تواند حاصل مهارت‌ها و تجربه‌هاي باشد که مجوز ورود به عرصه‌هاي را براي شخص و گروه‌ها فراهم سازد. رضايت و شادي نيز تا حدودي به استفاده از اين مهارت‌ها و موفقيت‌ها بستگي دارد و اين صرفاً به خاطر دريافت پاداش نيست، بلکه از انجام کار ماهرانه رضايت دروني حاصل مي‌شود. عملکرد ماهرانه در فعاليت‌هاي تفريحي مي‌تواند از طريق افزايش عزت‌نفس موجب رضايت شود (اکبرزاده و همکاران، ۱۳۹۱: ۷۳). مي‌توان گفت سرمايه فرهنگي به‌طور غيرمستقيم تأثير زيادي بر شادي دارد؛ افزايش عزت‌نفس يکي از اين نمونه‌ها هست.

آرگايل (۱۳۸۳) معتقد است کساني که سرمايه فرهنگي بيشتري دارند، موفق‌تر بوده و اين موفقيت باعث سرور و شادمانی آن‌ها می‌شود. از طرفی سرمايه فرهنگي در قالب‌هاي متفاوتي چون تحصيلات و مدارج آموزشي و مهارت‌ها و تجارب نمود مي‌يابد. بسياري از مطالعات بر همبستگي ميان تحصيلات و خوشبختي تأکيد مي‌کنند؛ اما تحصيلات، خود به انتظاراتي منجر مي‌شود که اگر نتوان آن‌ها را برآورده ساخت، تأثيرات سوء بر شادي مي‌گذارند. از سوي ديگر، تحصيلات با ميانجیگري ديگر متغيرها به شکل غيرمستقيم نيز بر شادي تأثير مي‌گذارند: اين امر از طريق به دست آوردن شغل رضايت‌بخش، افزايش کنترل و دستيابي بهتر به ازدواج و ديگر حمايت‌هاي اجتماعي عمل مي‌کند (سهراب زاده و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۲۹). به‌طورکلي، سرمايه فرهنگي افراد، زمينه‌هاي ارزيايي و تفسير متفاوت رويدادها و به عبارتي دانش‌هاي متفاوتي را براي آنان فراهم مي‌کند که اين مقوله بر اساس رويکردهاي شناختي که بروز و ظهور هيچانات را توليد تفکر انسان، نوع تفسير او از رويدادها و به‌طورکلي بازتاب نوع ادراک او از وقايع مي‌دانند هيچانات متفاوتي در افراد و گروه‌هاي متعدد ايجاد مي‌کند. لذا ميزان دسترسي افراد به سرمايه‌هاي فرهنگي موجب

احراز نوع خاصی از سبک زندگی توسط آن‌ها می‌شود. آن‌چنان‌که سبک زندگی افراد مجموعه تفکرات، تفاسیر و ادراکات آن‌ها را تشکیل می‌دهند و آن بر بروز هیجانات خاص (شادی، غم و...) مؤثر واقع می‌شود (ربانی و همکاران، ۱۳۸۶: ۵۶).

روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر از نوع فرا تحلیل است. در پژوهش فرا تحلیل، محقق با ثبت ویژگی‌ها و یافته‌های توده‌ای از تحقیقات در قالب مفاهیم کمی، آن‌ها را آماده استفاده از روش‌های نیرومند آماری می‌کند و نتایج جدید و منسجم را با استفاده از روش‌های نیرومند آماری استخراج می‌کند. روش مذکور خود مرکب از چند مرحله است: ۱- تعریف موضوع پژوهش: موضوع پژوهش حاضر بررسی ارتباط میان سرمایه فرهنگی (متغیر مستقل) با شادی (متغیر وابسته) است. ۲- جمع‌آوری نظام‌مند مطالعات انجام‌شده در زمینه موضوع مدنظر: جامعه آماری پژوهش حاضر، کلیه پژوهش‌های انجام‌شده در ایران در سال‌های ۱۳۹۵ تا ۱۳۸۶ با موضوع مشابه تحقیق حاضر است که در یکی از پایگاه‌های اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی، بانک اطلاعات نشریات کشور، مجلات تخصصی نورمگز، مرکز اسناد و مدارک علمی ایران، نمایه شده باشند. ۳- غربال مطالعات و گزینش مطالعات مناسب: ۸ سند پژوهشی که حائز شرایط و ملاک‌های اولیه همچون داشتن ضریب همبستگی، سطح معناداری و مشخص بودن حجم نمونه بودند، برای ترکیب کمی نتایج و به دست آوردن نتیجه احصاء شدند. تعداد ۵ پژوهش از ۸ تحقیق، دارای اندازه اثر ابعاد سرمایه فرهنگی بر شادی بودند. ۴- گردآوری اطلاعات لازم از هر یک از مطالعات: فهرست اطلاعاتی که از مطالعات مذکور استخراج شده است شامل موارد زیر است: اطلاعات مربوط به متغیرهای پژوهش (ضریب همبستگی و سطح معناداری) و حجم نمونه و شیوه نمونه‌گیری. در این مرحله علاوه بر گردآوری داده‌ها، هر یک از مطالعات کدبندی شده و برای مرحله‌ی بعدی در نرم‌افزار CMA وارد شد. ۵- محاسبه اندازه اثر: روش اصلی فرا تحلیل مبتنی بر ترکیب نتایج است که معمولاً پس از تبدیل آماره‌ها به شاخص (r) و برآورد اندازه اثر مورد استفاده قرار می‌گیرد. برای تحلیل استنباطی داده‌ها نیز ابتدا به بررسی مفروضات فرا تحلیل پرداخته شده است، به نحوی که به کمک نمودار کیفی ایمن از خطابه بررسی انتشار و با آزمون Q به بررسی همگنی مطالعات پرداخته شد، سپس با توجه به همگنی بین مطالعات مورد بررسی مدل اثرات ثابت برای ترکیب نتایج و رسیدن به اندازه اثر به کار گرفته شد. در جدول زیر خلاصه اطلاعات مربوط به مطالعات مختلف پیرامون رابطه بین سرمایه فرهنگی با شادی نمایش داده شده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جدول شماره (۱): خلاصه اطلاعات جمع آوری شده

ردیف	محقق و سال	حجم نمونه	محل پژوهش	ضریب همبستگی کل و ابعاد به ترتیب (عینیت یافته، تجسم یافته، نهاده شده)	نمونه گیری
۱	ربانی و همکاران (۱۳۸۶)	۳۸۴	شهر اصفهان	۰/۳۳۳ ۰/۳۰۵ ۰/۲۷۶ ۰/۲۴۲	-
۲	سهراب زاده و همکاران (۱۳۹۵)	۳۸۴	شهرستان آران و بیدگل	۰/۴۰۲ ۰/۳۳۱ ۰/۴۱۱ ۰/۳۸۲	-
۳	اقلیما و نجف آبادی (۱۳۹۰)	۲۰۰	شهر اصفهان	۰/۳۳۷ ۰/۳۱۰ ۰/۲۷۵ ۰/۲۴۸	متناسب با منطقه
۴	خوش فر و همکاران (۱۳۹۳)	۳۸۰	شهر بابلسر	۰/۳۰۱ ۰/۲۸۹ ۰/۲۳۸ ۰/۱۱۱	تصادفی
۵	افشانی و همکاران (۱۳۹۳)	۳۶۸	شهر یزد	۰/۲۴۸ ۰/۱۴۲ ۰/۲۸۲ ۰/۱۶۱	طبقه ای
۶	عباس زاده و همکاران (۱۳۹۱)	۳۷۸	شهر تبریز	۰/۳۶۰ -	تصادفی طبقه ای
۷	سلامتی و ابراهیم پور (۱۳۹۵)	۳۳۳	شهر تبریز	۰/۲۹۰ -	تصادفی طبقه ای
۸	اکبر زاده و همکاران (۱۳۹۱)	۳۷۶	شهر بابلسر	۰/۳۰۱ -	-

جدول شماره (۲): خلاصه اطلاعات مربوط به فراتحلیل بر روی پژوهش‌های نمونه

ردیف	نویسندگان	اندازه اثر کل و ابعاد به ترتیب (عینیت یافته، تجسم یافته، نهادینه شده)	حد پایین	حد بالا	z-value	p-value
۱	ربانی و همکاران	۰/۳۳۳ ۰/۳۰۵ ۰/۲۷۶ ۰/۲۴۲	۰/۲۴۱ ۰/۲۱۱ ۰/۱۸۱ ۰/۱۴۵	۰/۴۱۹ ۰/۳۹۳ ۰/۳۶۶ ۰/۳۳۴	۶/۷۵۸ ۶/۱۴۹ ۵/۵۳۱ ۴/۸۱۹	۰/۰۰۱
۲	سهراب زاده و همکاران	۰/۴۰۲ ۰/۳۳۱ ۰/۴۱۱ ۰/۳۸۲	۰/۳۱۵ ۰/۲۳۹ ۰/۳۲۴ ۰/۲۹۳	۰/۴۸۳ ۰/۴۱۷ ۰/۴۹۱ ۰/۴۶۴	۸/۳۱۶ ۶/۷۱۴ ۸/۵۲۶ ۷/۸۵۵	۰/۰۰۱
۳	اقلیما و نجف‌آبادی	۰/۳۳۷ ۰/۳۱۰ ۰/۲۷۵ ۰/۲۴۸	۰/۲۰۸ ۰/۱۷۹ ۰/۱۴۲ ۰/۱۱۳	۰/۴۵۴ ۰/۴۳۰ ۰/۳۹۹ ۰/۳۷۴	۴/۹۲۲ ۴/۴۹۹ ۳/۹۶۲ ۳/۵۵۵	۰/۰۰۱
۴	خوش فر و همکاران	۰/۳۰۱ ۰/۲۸۹ ۰/۲۳۸ ۰/۱۱۱	۰/۲۰۷ ۰/۱۹۴ ۰/۱۴۱ ۰/۰۱۱	۰/۳۹۰ ۰/۳۷۹ ۰/۳۳۱ ۰/۲۰۹	۶/۰۳۱ ۵/۷۷۶ ۴/۷۱۱ ۲/۱۶۴	۰/۰۰۱
۵	افشانی و همکاران	۰/۲۴۸ ۰/۱۴۲ ۰/۲۸۲ ۰/۱۶۱	۰/۱۵۰ ۰/۰۴۰ ۰/۱۸۵ ۰/۰۶۰	۰/۳۴۲ ۰/۲۴۱ ۰/۳۷۳ ۰/۲۵۹	۴/۸۳۹ ۲/۷۳۱ ۵/۵۳۸ ۳/۱۰۳	۰/۰۰۱
۶	عباس زاده و همکاران	۰/۳۶۰	۰/۲۶۹	۰/۴۴۵	۷/۲۹۸	۰/۰۰۱
۷	سلامتی و ابراهیم پور	۰/۲۹۰	۰/۱۸۸	۰/۳۸۵	۵/۴۲۴	۰/۰۰۱
۸	اکبرزاده و همکاران	۰/۳۰۱	۰/۲۰۶	۰/۳۹۰	۵/۹۹۹	۰/۰۰۱

بر طبق جدول شماره دو در تمامی ۸ مطالعه مورد بررسی، ارتباط بین سرمایه فرهنگی و شادی با اطمینان ۹۹ درصد معنادار بوده و بزرگ‌ترین مقدار اندازه اثر مربوط به مطالعه (سهراب زاده و همکاران) و کوچک‌ترین مقدار اندازه اثر مربوط به مطالعه (افشانی و همکاران) است. هم‌چنین هر دو اثرات ثابت و اثرات تصادفی در سطح ۱ درصد معنادار هستند. از مجموع ۸ مقاله بررسی شده، ۵ مقاله به بررسی ابعاد سرمایه فرهنگی با شادی پرداخته شده است. از میان ابعاد سرمایه فرهنگی، بعد تجسم یافته با اندازه اثر ۰/۲۹۹ دارای بیشترین اندازه اثر در رابطه با احساس شادی است. بعد نهادینه شده یا ضابطه‌ای با اندازه اثر ۰/۲۳۱ دارای کمترین اندازه اثر در رابطه با احساس شادی است.

یافته‌ها

در این قسمت ابتدا به بررسی مهم‌ترین پیش‌فرض‌های فرا تحلیل (همگن بودن مطالعات انجام شده و بررسی خطای انتشار در میان مطالعات) پرداخته خواهد شد.

- بررسی مفروضه همگنی مطالعات انجام شده

یک بخش از هر فرا تحلیل، آزمون همگنی مطالعات است که به منظور بررسی این مفروضه آزمون Q به کاررفته می‌شود. نتایج حاصل از بررسی این آزمون در جدول ذیل ارائه شده است.

جدول شماره (۳): نتایج حاصل از آزمون

شاخص آماری	مقدار آزمون (Q)	درجه آزادی (df)	(P-Value)	(I-Squared)
نتایج	۷۲۳۱	۷	۰/۴۰۵	۳/۱۹۳

با توجه به نتایج حاصل از آزمون (Q), $P > 0.05$ مبنی بر همگن بودن مطالعات انجام شده فرض همگنی میان پژوهش‌ها تأیید می‌شود. به بیانی دیگر معنادار بودن شاخص Q نشان‌دهنده وجود ناهمگنی در اندازه اثر پژوهش‌های اولیه است؛ اما از آنجاکه این شاخص به افزایش تعداد اندازه اثر حساس بوده و با افزایش تعداد اندازه اثر توان این آزمون برای رد همگنی بالا می‌رود، ضریب مجذور I شاخص دیگری است که به همین منظور مورد استفاده قرار می‌گیرد. هر چه مقدار این ضریب به ۱۰۰ درصد نزدیک‌تر باشد، نشان‌دهنده ناهمگنی بیشتر اندازه اثر پژوهش‌های اولیه است. لذا همگنی مطالعات تأیید می‌شود.

- بررسی مفروضه خطای انتشار

نداشتن سوگیری انتشار یکی از پیش‌فرض‌های مهم فرا تحلیل محسوب می‌شود. در این فرا تحلیل برای بررسی تورش انتشار از نمودار کیفی استفاده شده است. در نمودار کیفی محور افقی نشان‌دهنده مقادیر اندازه اثر و محور عمودی خطای معیار آن‌ها است.

نمودار (۱): نمودار کیفی تورش انتشار پژوهش‌های اولیه

در نمودار کیفی، مطالعاتی که دارای خطای استاندارد پایین بوده و بالای قیف جمع می‌شود، دارای سوگیری انتشار نیستند و هرچه به سمت پایین کشیده شوند، دارای خطای استاندارد بیشتر و در نتیجه سوگیری انتشار بیشتری هستند. در این پژوهش با توجه به نمودار شماره ۱، مطالعات مورد استفاده شده در این فرا تحلیل دارای سوگیری انتشار کم است.

ضریب اثر

با توجه به اینکه پس از بررسی مفروضات فرا تحلیل این نتیجه حاصل شده که باید از مدل اثر ثابت به منظور ترکیب نتایج برای گزارش اندازه اثر استفاده شود، بنابراین در جدول چهار گزارش اندازه اثر مطالعات انجام شده در مدل ثابت ارائه شده است.

جدول شماره (۴): اندازه اثر مطالعات رابطه بین سرمایه اجتماعی و مدیریت دانش

رابطه متغیرها	تعداد مطالعات	اندازه اثر (r)	حد پائین	حد بالا	Z-Value	P-Value
سرمایه فرهنگی و شادی	۸	۰/۳۲۲	۰/۲۸۹	۰/۳۵۵	۱۷/۶۱۵	۰/۰۰۱

محاسبات آماری بیان‌گر این مطلب هستند که میانگین اندازه سرمایه فرهنگی (اثرات ترکیبی ثابت) بر شادی در نمونه مورد پژوهش معادل ۰/۳۲۲ است. از آنجایی که اندازه برآورد شده در محدوده اطمینان است، بنابراین باید اذعان داشت که تأثیر سرمایه فرهنگی بر شادی تأیید می‌شود. لازم به ذکر است برآورد نقطه‌ای به‌دست‌آمده (۰/۳۲۲) بر مبنای معیار کوهن جدول شماره پنج حاکی از اثر در حد متوسط است؛ بنابراین سرمایه فرهنگی در سطح متوسط می‌تواند بر شادی مؤثر باشد.

جدول شماره (۵): نظام تفسیر اندازه اثر کوهن

اندازه اثر	R	D
کم	۰/۱	۰/۲
متوسط	۰/۳	۰/۵
زیاد	۰/۵	۰/۸

با توجه به نتایج حاصل از همگنی مطالعات و تصدیق مفروضات فرا تحلیل دیگر نیازی به متغیر تعدیل‌گر نیست.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

شادی به‌عنوان یکی از هیجانات اساسی اولیه و نیاز طبیعی انسان است و در همه افراد وجود دارد و باید به‌درستی به آن پاسخ داده شود. نشاط جنبه‌ای از عواطف انسانی است که دارای جنبه‌های مختلف فردی، اجتماعی، روانی، جسمانی شناختی^۵ عاطفی است. می‌توان گفت شخصی که به آرزوهایش دست یابد یا زندگی او در مسیری خوب و صحیح جریان داشته باشد، احساس نشاط واقعی را به دست آورده است؛ بنابراین انسان شاد، پیشرفت شغلی و تحصیلی، سلامتی جسمی و روحی، ایجاد روابط صمیمی بهتر و پایدارتر و در نتیجه توسعه و پیشرفت جامعه را به همراه خواهد داشت. عوامل متعددی در ایجاد احساس شادی دخیل هستند. یکی از مهم‌ترین آن‌ها سرمایه فرهنگی است. می‌توان گفت افراد با داشتن سرمایه فرهنگی در مسیر زندگی خود احساس شادی و موفقیت بیشتری را کسب خواهند کرد. به‌طور کلی لازمه توسعه پیشرفت جامعه و زندگی توسعه فرهنگی است. با توجه به این اهمیت، پژوهش حاضر از نوع فرا تحلیل است. فرا تحلیل با یکپارچه کردن نتایج حاصل از پژوهش‌های مختلف که روی نمونه‌های متعددی اجرا شده‌اند، برای نیل به تصویری جامع‌تر از وضع موجود موضوع و ارائه تصویر و چشم‌اندازی یکپارچه از یافته‌های علمی در این حوزه را ایجاد کرده است. با توجه به نتایج به دست آمده، میان سرمایه فرهنگی با شادی رابطه معناداری مثبت وجود دارد. در گام نخست و در بررسی مفروضات همگنی ۸ پژوهش مورد نظر، آزمون Q، فرضیه صفر مبنی بر همگن بودن مطالعات انجام‌شده و فرض همگنی اندازه اثر پژوهش‌ها را مورد تأیید قرارداد. ارزیابی مفروضه خطای انتشار نیز نشان داد که فرضیه صفر مبنی بر متقارن بودن نمودار کیفی و عدم سوءگیری انتشار، تأیید شده است. در بعد تحلیلی یافته‌ها نشان دادند که میانگین اندازه اثر یا تأثیر سرمایه فرهنگی بر شادی، معادل ۰/۳۲۲ است که بر مبنای نظام تفسیر ارائه‌شده از سوی کوهن، حاکی از اثر در حد متوسط است؛ بنابراین سرمایه فرهنگی در سطح متوسطی می‌تواند بر شادی و نشاط مؤثر باشد. همچنین در مقایسه با میانگین اندازه اثر حاصله، ۴ مطالعه از ۸ پژوهش مورد بررسی، اندازه اثری بالاتر از ضریب حاصله و ۴ پژوهش نیز اندازه اثری پایین‌تر از آن کسب کرده‌اند... می‌توان گفت بالاترین اندازه اثر (۰/۴۰۲) مربوط به پژوهش سهراب زاده و همکاران (۱۳۹۵) و پایین‌ترین اندازه اثر (۰/۲۴۸) مربوط به مطالعه افشانی و همکاران (۱۳۹۳) است. همچنین، بررسی مقالات صورت گرفته در زمینه

سرمایه فرهنگی با شادی نشان می‌دهد که از مجموع ۸ مقاله موجود، تنها ۵ مقاله به صورت مجزا ارتباط ابعاد سرمایه فرهنگی (عینیت یافته، تجسم یافته، نهادینه شده) با شادی را سنجیده است. نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که از میان ابعاد سرمایه فرهنگی به ترتیب ابعاد عینیت یافته با اندازه اثر (۰/۲۷۵) و بعد تجسم یافته با اندازه اثر (۰/۲۹۹) بیشترین تأثیر و بعد نهادینه شده با اندازه اثر (۰/۲۳۱) کمترین تأثیرگذاری در رابطه با شادی و نشاط دارد. همه ساختارها، مقررات، آداب و رسوم اجزای فرهنگ را تشکیل می‌دهند که در قالب سرمایه‌های فرهنگی افراد و گروه‌ها تجسم می‌یابند. قالب متجسد مانند (مهارت در رشته‌های ورزشی، رشته‌های هنری، رشته‌های علمی و...) و عینیت یافته مانند مصرف کالاهای فرهنگی؛ بعد نهادی مانند (مدارک تحصیلی و آموزشی و گواهی‌های رانندگی و زبان) در افراد رضایت درونی یا افزایش عزت نفس و حس موفقیت را به همراه دارد. در نتیجه میزان احساس شادی و نشاط افزایش می‌یابد. به طور کلی برای افزایش احساس شادی در سطوح فردی و جمعی داشتن سرمایه فرهنگی تأثیرگذار است. بر اساس یافته‌های به دست آمده، در اینجا به چند پیشنهاد که می‌تواند در افزایش شادی نقش داشته باشد، اشاره می‌شود: تولید برنامه‌های شاد در صداوسیما افزایش یابد؛ ضرورت برنامه و محیط شاد در دانشگاه‌ها و مدارس مانند برگزاری کلاس‌ها هنری و مسابقات؛ افزایش مکان‌هایی برای گسترش مهارت‌های فرهنگی؛ ایجاد کتابخانه‌های بیشتر و سیار به ویژه عموم مردم؛ برگزاری جشنواره‌های مهارتی مانند هنرهای دستی و آشپزی؛ برگزاری جشنواره‌های فرهنگی مانند زوج خوشبخت و مسابقه بین خانواده‌ها با همکاری اداره دولتی و خصوصی؛ فرهنگ‌سازی و آگاهی‌رسانی درباره مفهوم شادی و زندگی شاد؛ فرهنگ‌سازی برای افزایش بازی‌های خانوادگی مانند اسم و فامیل؛ اصلاح باورهای فرهنگی در مورد شادی به ویژه جوانان؛ دولت باید با برنامه ریزی فرهنگی و مدیریت فرهنگی متناسب در ایجاد حس شادی و زندگی بهتر گام‌های بیشتر و منظم‌تری بردارد.

منابع

۱. انصاری، ابراهیم؛ غضنفری، احمد؛ فرهمندیان، مینا؛ مکوندی، آذیتا (۱۳۹۲)، بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر شادی در
۲. محیط کار شرکت ملی حفاری ایران، فصلنامه علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی - واحد شوشتر، سال هفتم، شماره ۲۰.
۳. اکبرزاده، فاطمه؛ دهقانی، حمید؛ خوشفر، غلامرضا؛ جانعلی زاده چوب بستی، حیدر (۱۳۹۲)، بررسی تأثیر سه نوع سرمایه اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی بر شادی جوانان. فصلنامه جامعه‌شناسی کاربردی، سال بیست و چهارم، شماره پیاپی ۵۰، شماره دوم.
۴. اقلیما، مصطفی؛ ابراهیم نجف آبادی، اعظم (۱۳۹۰)، بررسی تأثیر میزان سرمایه فرهنگی در میزان احساس شادی زنان جوان (۱۵-۲۴ ساله) در شهر اصفهان، جامعه پژوهی فرهنگی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال دوم، شماره اول.
۵. افشانی، سید علیرضا؛ خرم پور، یاسین؛ ممبینی، سجاد (۱۳۹۳)، بررسی رابطه سرمایه فرهنگی و شادکامی مطالعه موردی: دانشجویان دانشگاه یزد، فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات، سال دهم، شماره ۳۶.
۶. امیرکافی، مهدی؛ زارع، بهنام (۱۳۹۱)، بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر شادکامی (مطالعه موردی: شهر کرمان). فصلنامه راهبرد اجتماعی و فرهنگی، سال دوم، شماره پنجم.
۷. آرگایل، مایکل (۱۳۸۳). روانشناسی شادی، ترجمه: مسعود گوهری انارکی، حمید طاهر نشاط دوست، حسن پالانگ و فاطمه بهرامی، اصفهان: جهاد دانشگاهی، چاپ دوم.
۸. باقی نصرآبادی، علی؛ شادالویی، نوریه؛ امین پور، فاطمه؛ طاهری، هادی (۱۳۸۹)، جامعه‌شناسی فرهنگی، قم، نشر: یاقوت، چاپ اول.
۹. بابایی فرد، اسدالله؛ حیدریان، امین (۱۳۹۴)، بررسی تأثیر سرمایه فرهنگی بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان، مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد، سال دوازدهم، شماره اول.
۱۰. تمنا، سعید؛ صمدی، سمیه (۱۳۹۵)، رابطه سرمایه فرهنگی و سرمایه اجتماعی با میزان آگاهی دانشجویان از فرهنگ دانشگاهی، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، دوره ۲۲، شماره ۱.
۱۱. تمیزی فر، ریحانه (۱۳۹۲)، تحلیل جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی شهر اصفهان، نشر: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، چاپ اول.
۱۲. خسروی، صدراله؛ قمرانی، امیر؛ بردیده، محمدرضا (۱۳۸۹)، بررسی عوامل مؤثر بر شادکامی دانشجویان دانشگاه آزاد واحد فیروزآباد، فصلنامه رشد (مشاور مدرسه)، دوره ششم، شماره ۱.
۱۳. خوش فر، غلامرضا؛ جانعلی زاده، حیدر؛ اکبرزاده، فاطمه؛ دهقانی، حمید (۱۳۹۴)، سرمایه فرهنگی و شادی جوانان، فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات، سال یازدهم، شماره ۳۸.
۱۴. روحانی، حسن (۱۳۸۸)، درآمدی بر نظریه سرمایه فرهنگی، فصلنامه راهبرد، سال هجدهم، شماره ۵۳.
۱۵. ربانی، رسول؛ ربانی، علی؛ عابدی، علی؛ گنجی، محمدرضا (۱۳۸۶)، فرهنگ و شادی: رویکردی نظری و تجربی در زندگی روزمره سرپرستان خانوار در شهر اصفهان، فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات، شماره ۸.
۱۶. زارعی متین، حسن؛ جندقی، غلامرضا؛ حق‌گویان، زلفا (۱۳۸۸)، شناسایی مؤلفه‌های نشاط در محیط کار و سنجش وضعیت این مؤلفه‌ها در سازمان‌های اجرایی استان قم، مدیریت دولتی، دوره ۱، شماره ۲.
۱۷. سهراب زاده، مهران؛ حسینی زاده، سید سعید؛ امامعلی زاده، حسین؛ سخایی، ایوب (۱۳۹۵)، سرمایه و شادی؛ پژوهشی در باب ارتباط میان سرمایه اجتماعی و فرهنگی با احساس شادی (مورد مطالعه: شهروندان شهرستان آران و بیدگل)، فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، سال هفتم، شماره ۲۸.
۱۸. سلامتی، رقیه؛ ابراهیم پور، داوود (۱۳۹۵)، بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و فرهنگی با میزان نشاط اجتماعی در بین کودکان و نوجوانان ۱۸-۱۲ سال مقيم مراکز تحت حضانت بهزیستی و کودکان و نوجوانان تحت حضانت اقوام، مطالعات جامعه‌شناسی، سال هشتم، شماره ۳۲.
۱۹. شریفی، خدیجه؛ سوکی، زهرا؛ تقریبی، زهرا؛ اکبری، حسین (۱۳۸۹)، وضعیت نشاط و عوامل مرتبط با آن در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کاشان طی سال تحصیلی ۱۳۹۵-۸۶، فصلنامه فیض، دوره ۱۴، شماره ۱.

۲۰. عمید، حسن (۱۳۸۹)، فرهنگ فارسی عمید، تهران، نشر: رهیاب نوین هور.
۲۱. عباس زاده، محمد؛ علیزاده اقدم، محمد باقر؛ کوهی، کمال؛ علی پور، پروین (۱۳۹۱)، انواع سرمایه‌ها، حلقه مفقوده در تبیین شادکامی دانشجویان (دانشجویان دانشگاه تبریز)، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال سیزدهم، شماره ۵۱.
۲۲. فکوهی، ناصر (۱۳۹۲)، تاریخ اندیشه و نظریه‌های انسان‌شناسی، تهران، نشر: نی، چاپ هشتم.
۲۳. کروی، مهدی (۱۳۸۷)، فرهنگ قومی، سرمایه فرهنگی و صنعت گردشگری، فصلنامه رفاه اجتماعی، دوره ۷، شماره ۲۸.
۲۴. گنجی، محمد؛ حسین بر، محمد عثمان؛ کریمیان، مینا (۱۳۹۴)، بررسی رابطه سرمایه فرهنگی و سبک زندگی در بین مردان شهر زاهدان، فصلنامه جامعه‌شناسی سبک زندگی، سال اول، شماره دوم.
۲۵. محمدی، جمال؛ ودادهیر، ابوعلی؛ محمدی، فردین (۱۳۹۱)، مناسبات سرمایه فرهنگی و سبک زندگی (پیمایشی در میان شهروندان طبقه متوسط شهر سنندج، کردستان)، مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره سیزدهم، شماره ۴.
۲۶. میرشاه جعفری، ابراهیم؛ عابدی، محمدرضا؛ دریکوندی، هدایت الله (۱۳۸۱)، شادمانی و عوامل مؤثر بر آن، فصلنامه تازه‌های علوم شناختی، سال ۴، شماره ۳.
۲۷. موسوی، میرطاهر؛ رفیعی، حسن؛ قاسم‌زاده، داود (۱۳۹۴)، بررسی ارتباط بین سرمایه اجتماعی درون‌گروهی و شادی در بین شهروندان، فصلنامه آموزش و ارزشیابی، سال هشتم، شماره ۳۰.
۲۸. هزارجریبی، جعفر؛ مرادی، سجاد (۱۳۹۳)، نشاط اجتماعی و عوامل مرتبط با آن (مطالعه‌ای در بین دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی)، فصلنامه مطالعات ملی، سال پانزدهم، شماره ۴.
29. Anheier, H. Gerhards, J. & Romo, F. (1995). Form of capital and Social
30. Structure in Cultural Fields: examining Bourdieu's social topography. American Journal of Sociology 100, 859-903.
31. Francis, L. (2003), the Relationship between Religion and Happiness among
32. German Students, Pastoral Psychology, vol. 51, no. 4.
33. Haller, M.; Hadler, M. (2006). How social relations and structures can Produce happiness and unhappiness: An international comparative analysis Social Indicators Research, vol. 75, pp 169-216.
34. Seligman and Dainer, E.M. (2002) Very happy people psychological Science, 13,
35. ۸۱-۴
36. Veenhoven, R. (1988). The utility of happiness. Social Indicators Research, 20, 254